

Artificialitis

Josep Lluís Micó

Què els passa pel cap als malalts
de la intel·ligència artificial

Amb pròleg d'Elisabet Golobardes
i comentaris sincers d'Irene Micó

Saldonar.

Artificialitis

Josep Lluís Micó

**Què els passa pel cap als malalts
de la intel·ligència artificial**

Amb pròleg d'Elisabet Golobardes
i comentaris sincers d'Irene Micó

Saldonar.

Aquest llibre forma part del projecte *El rol de la ciutadania en la comunicació política digital* (PID2020-119492GB-I00 MCIN/AEI/10.13039/501100011033/), sufragat per l'Agència Estatal d'Investigació, i ha estat igualment finançat per les Subvencions per a iniciatives que contribueixin al foment del periodisme del Departament de la Presidència de la Generalitat de Catalunya.

Artificialitis

© dels textos: Josep Lluís Micó i Irene Micó, 2024

© del pròleg: Elisabet Golobardes, 2024

© de la il·lustració de la coberta: Dakota Hernández, 2024

© d'aquesta edició: Edicions Saldonar, 2024

Primera edició: juny del 2024

Publicat per Edicions Saldonar

Alfambra, 16, 5è 2a

08034 Barcelona

edicions@saldonar.com

www.saldonar.com

@saldonar

Edició i producció: Francesc Gil-Lluch

Disseny i maquetació: Octavi Gil Pujol

Distribució: UDL

Thema: JB, TJ, UB

ISBN: 978-84-19571-36-6

Dipòsit legal: B 10521-2024

Saldonar forma part de l'associació
d'editorials independents Llegir en Català.

Aquest llibre s'ha imprès amb paper procedent de boscos gestionats de manera sostenible, un òfset cru de 80 grams, i s'ha compaginat amb la tipografia Tiempos en cos 9,5.

Els titulars del *copyright* tenen els drets reservats.

Taula

Conversant	11
Elisabet Golobardes	
La meva mare contra la barbàrie	15
Massa intel·ligència I / Irene Micó	20
Humanitats sense humans	21
Massa intel·ligència II	27
Quin màster hauria d'estudiar Déu?	29
Massa intel·ligència III	35
Pronòstics sobre el passat	37
Massa intel·ligència IV	44
L'obvietat més elevada	45
Massa intel·ligència V	50
Intel·ligència ignorant	51
Massa intel·ligència VI	58
La implosió laboral programada	59
Massa intel·ligència VII	68

Lliçons des de fora de les aules	69
Massa intel·ligència VIII	76
La veritat de les mil preguntes	77
Massa intel·ligència IX	83
El temps real no és real	85
Massa intel·ligència X	92
Una (freda) abraçada de robot	93
Massa intel·ligència XI	99
El part dels bessons digitals	101
Massa intel·ligència XII	109
La sala de l'espera infinita	111
Massa intel·ligència XIII	118
Infermeres de laboratori	119
Massa intel·ligència XIV	123
Pikachu amb americana i corbata	125
Massa intel·ligència XV	131
Alguns pianos busquen pianistes	133
Massa intel·ligència XVI	137
Pares absents, pantalles presents	139
Massa intel·ligència XVII	143

Artefactes tan exòtics com un llibre	145
Massa intel·ligència XVIII	150
Quan l'art fuig del màrqueting	151
Massa intel·ligència XIX	159
La gran dimissió	161
Massa intel·ligència XX	165
I gràcies	167

Conversant

Elisabet Golobardes

Professora catedràtica de La Salle

i vicerectora de la Universitat Ramon Llull

Sempre he cregut en la saviesa de les noves generacions. Després de llegir la Irene Micó, n'estic més convençuda que mai. Aquest llibre, tal com veureu, s'articula per capítols on en Josep Lluís Micó desenvolupa un tema i, en acabar, la Irene hi posa l'accent amb un petit contrapunt. De fet, amb el permís d'en Josep Lluís, esperava el final de cada capítol per rebre la glopada d'aire fresc de la Irene. També m'admira la mirada informada d'alguns mortals. Especialment, la d'en Josep Lluís. Així, doncs, m'ha seduït el diàleg entre pare i filla. I, si m'ho permeteu, voldria immiscir-me en aquesta conversa que teniu entre les mans.

Vaig assistir al Mobile World Congress del 2024. Abracadabrant, espatarrant, magníficent. El diagnòstic que més se li esqueia era, justament, d'artificialitis. He de confessar que em vaig sentir marejada, no sé si pel meu coneixement de la intel·ligència artificial (IA) o pel meu desconeixement de quasi tot. Quan vaig tornar a casa en vaig parlar amb un dels meus fills, d'edat universitària, que també l'havia visitat. Ell em va comentar (no en recordo les paraules exactes) que tot li havia semblat molt artificial. Com si representés un món irreal, desconnectat del dia a dia de la societat. Les seves paraules em van tranquil·litzar enormement. El futur està en bones mans. Hi ha esperança.

El present: una inflamació

Sembla que el sintagma *intel·ligència artificial* serveix de reclam per a gairebé tot. Qualsevol empresa, projecte, aparell, andròmina, novetat, etcètera, és inigualable gràcies a la intel·ligència artificial. Però què és la intel·ligència artificial? (No faré un espòiler del llibre). Sigui com sigui, em pregunto, és el poder de la mare elàstica de la pel·lícula animada *Els increïbles*? O és un Thanos? Perquè un gran poder comporta una gran responsabilitat. Cal dominar-lo. Se'n pot fer un bon ús o un mal ús. I no tothom té poders. Normalment estan reservats a les heroïnes —i herois— o als malvats —i malvades—. O la intel·ligència artificial és un fenomen sobrenatural? Perquè una vegada el reconeguem, podria passar a ser insuls i ordinari.

Per a la majoria de la població, actualment, la intel·ligència artificial és una inflamació. Vivim en un moment d'artificialitis. Obrim la premsa i trobem notícies relacionades amb ChatGPT o la IA. Hi ha articles que ens expliquen els beneficis que n'obtindrem la ciutadania, i altres que consideren que tots els mals dels infants, del jovent i del món provenen d'aquestes tecnologies. Com a ciutadana, la millor manera de comprendre què és la IA és a través de l'ús (o mal ús) que en faig en el meu dia a dia. Aquest ventall més holístic és el que ens mostrarà, capítol a capítol, aquest llibre.

Ara mateix, estic cansada que la intel·ligència artificial m'aparegui a la sopa. I això que fa trenta anys que m'hi dedico i en soc una entusiasta.

Precedents: una pandèmia, ChatGPT i la IA generativa

La pandèmia de la covid-19 va accelerar l'ús de les tecnologies en tots els àmbits de la societat, en totes les edats i en tots els sectors econòmics. Aquest món tan connectat va fer possible que el pla-

neta no s'aturés del tot. També va incrementar l'ús de les xarxes socials, de les reunions virtuals i de les plataformes d'aprenentatge amb sistemes com Zoom, Meet, Teams o Blackboard. I va potenciar l'addicció, la intolerància i la desinformació. A més a més, va mostrar la pobresa digital. Qui no tenia un ordinador ni internet en condicions era un il·l·literat digital, no podia seguir les classes, ni fer teletreball, ni fer tràmits administratius, ni interactuar fàcilment amb l'entorn. Tot i així, podríem dir que pràcticament a totes les cases hi havia un punt de connexió: l'any 2013, segons un report d'*Ericsson Mobility*, un noranta per cent de la població ja tenia telèfon mòbil i, des de llavors, el percentatge ha anat creixent.

Conseqüentment, l'aparició de ChatGPT, a finals del 2022, va arribar amb una població «preparada», ja que havia adquirit habilitats digitals, de manera precipitada, feia pocs anys. Ens ha fascinat que ChatGPT (el nostre esperit segueix sent poeta i l'hem personificat) sigui capaç de comprendre i generar text de manera entenedora. ChatGPT i la IA generativa semblen la solució per a tot. Ha estat una irrupció de la IA arreu. IA per aquí, IA per allà. Tenim un empatx d'IA. Tots parlem d'IA. No sé si sabem reconèixer la IA, però en som grans tertulians. Tots tenim opinions polaritzades: és la salvació o és la fi del món. Jo col·laboro amb la IA. La IA col·labora amb mi. Jo utilitzo la IA. La IA m'utilitza a mi. Tots som IA. IA.

Futur: educació, educació i educació

La nostra societat ha rebut un bany de realitat davant dels resultats que mostra el darrer informe PISA 2022 (informe sobre l'estat de l'aprenentatge i l'equitat en l'educació en vuitanta-un països membres de l'OECD - *The Organisation for Economic Co-operation and Development*). Sembla que la pandèmia de la covid-19 ha

impactat de ple: ha baixat la puntuació mundial en la comprensió lectora, en les matemàtiques i en les ciències. Quins són els pilars de l'educació? Justament els que s'ensorren. Saber llegir i comprendre el que es llegeix. Saber escriure i que s'entengui el que s'escriu. I una mica de matemàtiques per a la supervivència de cada dia. Aquests resultats haurien de servir per reposicionar-nos.

Cal recordar que l'educació no gira entorn de la tecnologia. L'educació, l'ensenyament, l'aprenentatge i la formació se centren en la persona i en la relació entre les persones. La tecnologia, la IA i el xatbot són eines que hem de saber usar correctament. També el diàleg, els discerniments, el respecte, els silencis, la imaginació i els contes. Les eines, senzillament, ens poden ajudar a construir un món millor i més just. Però per saber-les utilitzar adequadament, perquè no ens sotmetin ni ens facin ignorants, cal recuperar el llibre de bell hooks *Ensenyar pensament crític*. Cal que l'abús de la IA no ens «colonitzi» la ment.

Finalment, i abans de començar la lectura d'aquest llibre, he preguntat a ChatGPT, que ens pensem que ho sap tot, quina és la definició d'*artificialitis*. M'ha respost: «“Artificialitis” no és un terme reconegut en l'àmbit general o científic. No té una definició estable o oficial. Si es tracta d'un terme inventat o específic d'algun context, hauries de proporcionar més informació per poder entendre'l millor i oferir una resposta adequada».

La resposta, adequada o no, ens l'esbossarà *Artificialitis*. En Josep Lluís i la Irene. Un pare i una filla. Dues generacions que potser parlen llenguatges diferents, però saben dialogar.

La meva mare contra la barbàrie

La meva mare, Rosario Sanz, nascuda el 1945 i resident a la Font de la Figuera, a la comarca valenciana de la Costera, dona les gràcies a l'assistent de veu de Google quan l'aplicació li presenta els resultats de les seves peticions. El meu pare, Josep Maria Micó, del 1942, i jo, del 1974, ens en rèiem, fins que un dia, en una exhibició espontània de sentit comú i urbanitat, ella ens va fer veure que el contrari, o sigui, relacionar-nos amb els cercadors o els dispositius que es valen de la intel·ligència artificial sense observar els principis de l'educació, ens portaria a la barbàrie.

Els humans no havíem mostrat tradicionalment gratitud als nostres cotxes. Ni a la rentadora de casa ni a l'ascensor de l'edifici. Però abans tampoc havíem tingut la necessitat de parlar amb aquestes màquines. Les fèiem servir com qualsevol altre objecte: una cullera, un extintor o un cinturó. La quarta i la cinquena revolucions industrials ens han demostrat que aquests elements són més que simples coses. En això consisteix la internet de les coses —perdó per la redundància—, en la connexió a la xarxa d'instruments que en el passat funcionaven en un únic pla, sense la dimensió digital que, a ells i a nosaltres, ens ha portat a una altra esfera.

«Hola» i «adeu». «Bon dia», «bona tarda» o «bona nit». «Si us plau», «gràcies». Aquests mots i expressions, que avui estan en desús —per no dir en perill d'extinció— entre certs grups, han estat bàsics durant segles per lubricar la relació entre subjectes.

Han servit per manifestar el respecte essencial per entaular converses o intercanviar unes quantes paraules. Fins i tot els animals —i les plantes!— empren fórmules similars.

Com va fer palès la meva mare, xerrar amb algú —o amb alguna cosa— sense aquests mínims de cortesia ens degrada a una subcategoria molt profunda del salvatgisme. Ara bé, això no comporta que s'hagi d'equiparar un assistent virtual a una persona. En última instància, la mala educació és preferible a l'estúpida de quedar enlluernats pel potencial d'uniques màquines i un programari que, segons la trituradora del màrqueting i els mitjans de comunicació que treballen a preu fet, resoldran tots els problemes del planeta, encara que sigui a costa de deixar a l'atur o a l'hospital la meitat dels treballadors.

Aquesta és la raó de ser d'aquest llibre/t, el qual no s'hauria d'haver publicat mai —perdó, Francesc, amic editor de Saldonar— si el tarannà de la meva mare fos el predominant. Però, com que no és així, aquí estan aquestes pàgines, encapçalades pel títol *Artificialitis*. El vocable no existeix. O no existia fins ara. Amb tot, és fàcil deduir quin significat se li vol donar.

No començarem la justificació per l'arrel, «artificial», perquè és evident que es refereix a aquest tipus d'intel·ligència. Iniciarem l'explicació pel sufix «-itis», el qual havia tingut el sentit d'inflamació, per això havia conformat veus com *dermatitis*, sobre la pell; *gingivitis*, sobre les genives, o *artritis*, sobre les articulacions. En l'actualitat, configura derivats de substantius o adjectius, com *artificial*, per expressar un respecte excessiu al concepte que aquests indiquen.

La intel·ligència artificial és, en el context de les ciències de la computació, el conjunt de capacitats cognoscitives que s'expressen a través de sistemes informàtics o combinacions d'algoritmes per imitar l'intel·lecte de les persones i, d'aquesta manera, realitzar

tasques molt diverses. Mitjançant els avenços d'aquesta disciplina, les màquines han pogut millorar en l'execució de feines conforme han anat recopilant i assimilant més informació.

Podríem resoldre que l'*artificialitis* és un estat d'alienació emocional que es caracteritza per una alegria patològica, conseqüència de la forta atracció de les persones o els col·lectius pel sintagma «intel·ligència artificial», encara que n'ignorin el significat. El sentiment es manifesta de tal manera que els afectats es mostren convençuts que han de delegar tota mena d'experiències, esdeveniments i situacions en aquestes màquines o aquest programari.

Vaig escriure *Ciberètica*, un encàrrec del 2012 de l'Observatori dels Valors, d'ESADE i la Fundació Lluís Carulla, amb una gran il·lusió. Vuit anys després, el 2020, en plena pandèmia de la covid-19, es va publicar en aquesta mateixa editorial *Maquinètica*, la seva continuació. Natural, crec, però menys naïf i entusiàstica, i d'això, sí que n'estic segur. Volia tancar el tríptic amb un llibre/t en què la intel·ligència artificial fos l'eix vertebrador. El títol, és clar, estava cantat, *Artificialètica*, ja que el paràmetre axiològic, sobre els principis i els valors, havia de ser igualment primordial.

He usat el mot *tríptic*, i no *trilogia* o *tríada*, perquè les tres obres tenen una afinitat temàtica, no pas un enllaç o una continuïtat argumental. Sigui com sigui, vaig refusar aquesta paraula, *artificialètica*, perquè l'ingredient malaltissament patètic —patèticament malaltís—, de fascinació d'albercocs, moniatos i cretins, era el transcendental. I així hem arribat fins a *Artificialitis*.

Cada setmana surten al mercat dotzenes de llibres d'exaltació de la intel·ligència artificial. És normal: estem davant d'una tecnologia fulgurant que agitarà totes les facetes de la nostra vida. En conseqüència, al món no li cal un altre manual d'aquest tipus, que comenci repassant la història de la meravella digital, que defineixi seguidament conceptes nuclears i col·laterals i que, després d'una

panoràmica miop del present, pronostiqui de manera obtusa un futur fantàstic.

La literatura de ficció, el cinema, les sèries i algunes exposicions, com l'acollida pel Centre de Cultura Contemporània de Barcelona (CCCB) entre el 18 d'octubre del 2023 i el 17 de març del 2024, ja han fet això molt millor que nosaltres, els periodistes i recercadors. Aquest llibre/t no va contra la intel·ligència artificial, perquè només un pallús gosaria recuperar el ludisme en l'era digital.

Ja saben vostès que, sense l'afegit *digital*, aquell va ser el moviment dels artesans anglesos que, al segle XIX, van destrossar algunes de les màquines de la primera revolució industrial que estaven destruint molts llocs de treball. Per cert, no s'ha trobat cap prova real de l'existència de Ned Ludd, o Ned Lud, o Ned Ludlam, suposat líder de la revolta reaccionària. El magnat i polític estatunidenc Donald Trump no va ser l'inventor de les *fake news*.

Aplaudeixo la intel·ligència artificial. Fa molts anys que me n'ocupo a la meua recerca, les classes a la universitat, les conferències o els congressos internacionals als quals em conviden i la premsa que publica o difon les meves peces. Però el que estem vivint reclama una pausa, ni que sigui curta, com aquest llibre/t, que modestament segueix el solc llaurat per volums com *Human compatible: Artificial intelligence and the problem of control* (2019), de Stuart Russell, o *El mito de la inteligencia artificial. Por qué las máquinas no pueden pensar como nosotros lo hacemos* (2021), d'Erik Larson.

No, *Artificialitis* no està concebut contra res ni contra ningú. Està pensat per esperonar els badoocs i apardalats a examinar allò que se'ns vol vendre, abans de rendir-s'hi amb l'estultícia de la qual fan ostentació les administracions, les empreses, les universitats o els mitjans, i despatxar amb condescendència les poques persones

que declarem alguna cautela. Amb aquesta finalitat, he revisat i he reescrit alguns passatges d'altres llibres meus, amb la voluntat de matisar i ampliar idees del passat que poden aportar una nova llum, o això penso jo. I també per aquest motiu he demanat a la meva filla, Irene, que l'esquitxi amb els seus dards d'assagisme *punky*. Aquí la tenen.

Massa intel·ligència I

Amb el seu permís, em presento: Irene Micó, 16 anys, alumna de l'Andrews Osborne Academy (Ohio), col·legi dels Estats Units al qual he vingut des de Barcelona amb una beca per jugar a bàsquet. Ah! I soc la filla de Josep Lluís Micó. Quan el meu pare em va proposar que l'ajudés amb *Artificialitis*, em va dir que m'expliqués amb total llibertat, i això és el que faré a partir d'aquí, en concret, al final de cadascun dels capítols que ha escrit ell. El meu pare és molt pesat. Si vostès, víctimes lectores, ens acompanyen, ho comprovaran. En sap molt, de comunicació, tecnologia i tot això, però, quan et vol contar una cosa, et dona tal quantitat d'informació i et posa tants exemples, que sovint t'acabes impacientant. Els meus iaies i els amics del poble també l'hi insinuen. Ell diu que això, en la seva feina, és el correcte. Fem-li confiança. Com a mínim, és bo amb els títols.